

בבא בתרא קיד

עניין: בגדר עדות

מהר"ל דרך חיים פ"ד מכ"ג

והוא עד, יש לך לדעת ענין העדות שאל תאמר כי ענין העדות שצריך שידע הדיין המעשה ואם אין עד לא ידע המעשה, שאם כן למה אין עד נעשה דיין הרי הדיין יודע, ואם אתה אומר שהטעם שאין עד נעשה דיין דבצינן לקיים הזמה ואם העד נעשה דיין לא ירצה הדיין לקבל הזמה, על עצמו, א"כ יקשה לך הא דקיימא לן (ר"ה כ"ה, ב') דיינים שראו באחד שהרג את הנפש שנעשים דיינים דלא תהא שמיצה גדולה מראיה והרי לא יהיו מקבלים הזמה על עצמם, ואם ראו בשעה שפסולין לדין כגון שראו בלילה דאין נעשים דיינים ומאי שנא שהרי אף אם ראו בלילה הדיינים יודעים הדבר כמו שראו ביום. אלא אין הדין חל רק כאשר הדבר הוא נגלה בפועל לפני הדיין ואז אפשר לו לדון, והעד הוא שמוציא הדבר לפועל לפני הדיין עד שיוכל לדון הדיין, ולפיכך אין עד נעשה דיין שהרי צריך שיוציא הדבר אל הפועל לפני הדיין ואם העד נעשה דיין לא הוציא אחר העדות לפועל לפני הדיין שיהיה הדין חל, ולכך אף אם ידע הדבר כיון שלא הוציא העד העדות לפועל לפני הדיין אין כאן דין. ואם ראו ביום אז הדבר יוצא לפועל לפני הדיין ויכול לדון על המעשה עצמו שיצא אל הפועל, ודבר זה ענין מופלג אין כאן מקום זה, ואמר כי הוא יתעלה ויתברך

חידושי הגרנ"ט סי קפח

ולפי"ז יש ליישב היטב דברי הרשב"ם דבאמת אם דנו בי"ד בלילה אפי' בדיעבד פסול, ומ"מ קבלת עדות שפיר שייך בלילה, דהנה יש לחקור בהא דבי"ד פסולים לדון בלילה, אי הוי משום דל"ח בי"ד כלל, או שבאמת אף בלילה הוי בי"ד אלא שפסולים לדון, והנה ז"פ דאף בלילה בי"ד הוי דהא חזינן דכשרים לגמר דין, והשתא א"ש דהרשב"ם ס"ל דהא דאמרינן דקבלת עדות הוי כתחילת דין היינו קיום העדות, אבל שמיצת העדות שפיר מהני אף בלילה, וא"כ שפיר בי"ד שהעידו לפניהם בלילה יכולים לדון למחרת עפ"י שמיצה זו, וכ"ז שייך בהגדת עדות, דההגדה היא בלילה והקיום למחרת ושפיר מהני כה"ג, אבל בראיה הרי מיד שראו המעשה נתקיים הדבר כיון שא"צ קבלה שהרי הם ראו, וע"כ היכא שראו בלילה פסול כיון שהקיום הוא גם בלילה והו"ל דין גמור דפסול בלילה, וא"ש שכתב רשב"ם שאף ששמיצה בלילה כשר מ"מ ראיה פסול, כיון ששמיצה אינה אלא שמיצת עדות ולא קיום העדות, ומשא"כ ראיה דהוי קיום ופסול בלילה. ודו"ק.

אבני נזר אה"ע ח"א סי' קא

(ד) אך צהעמיק על הדבר נחא, דהנה קי"ל שהצ"ד יכולים לדון עפ"י ראיה, אך דווקא כשראו ביום אבל לא כשראו בלילה, וזה לרי"ך ביאור דמה נ"מ, סף סוף יודעים המעשה, והוא קו"ח משמעו מהעדים, וז"ל דהצ"ד אינם יכולים לדון עפ"י ידיעתם רק עפ"י ראיתם ומה ששמעו מעדים שראו חשוד כאלו אז ראו הצ"ד בשעה ששמעו העדות, [וכעין זה כתב הגאון מהר"ל ז"ל מפראג בקפר דרך חיים [פרק ד' משנה כ"ט ד"ה והוא עד]]: